

Η πρώτη επιστροφή παρθενώνειου γλυπτού από το εξωτερικό

Το Μουσείο Ακρόπολης υποδέχεται κατ' αρχάς για ένα διάστημα οκτώ ετών το περίφημο «θραύσμα Fagan» από το Μουσείο Antonino Salinas του Παλέρμο. Η ιδιαιτερότητα αυτής της επιστροφής δεν έγκειται στην μακροχρόνια κατάθεση ('deposito') του θραύσματος στο μνημείο που ανήκει, τον Παρθενώνα, και στο Μουσείο Ακρόπολης, αλλά στην προοπτική που έχει ξεκινήσει από την Περιφερειακή Κυβέρνηση της Σικελίας προς το ιταλικό Υπουργείο Πολιτισμού, ώστε αυτό να παραμείνει σε μόνιμη βάση ('sine die') στο Μουσείο Ακρόπολης.

Πρόκειται για απόσπασμα του λίθου VI της ανατολικής ζωφόρου του Παρθενώνα, όπου απεικονίζονται οι θεοί του Ολύμπου καθιστοί, να παρακολουθούν την πομπή και την παράδοση του πέπλου στην Αθηνά, την Πολιούχο θεά της Αθήνας. Απεικονίζει τα κάτω άκρα της θεάς Αρτέμιδας, μεταξύ άλλων θεάς του κυνηγιού, η οποία ατενίζει προς την πομπή των Παναθηναίων, που προσέρχεται προς τον μεγάλο ναό.

Συνοδευτικά, τα μεταφρασμένα στα ελληνικά κείμενα του Assessore της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Σικελικής Ταυτότητας, Dr. Alberto Samonà και της Διευθύντριας του Μουσείου Antonino Salinas, κυρίας Caterina Greco, και οι δηλώσεις της Υπουργού Πολιτισμού, Δρος Λίνας Μενδώνη και του Γενικού Διευθυντή του Μουσείου Ακρόπολης, Καθηγητή Νίκου Σταμπολίδη.

ΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ASSESSORE ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΙΚΕΛΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ Dr. ALBERTO SAMONA

Πρόκειται για μια πολιτιστική συμφωνία εξέχουσας διεθνούς σημασίας, που έχει υπογράψει η Σικελία με την Ελλάδα, και η οποία προβλέπει τη μεταφορά στην Αθήνα του θραύσματος μιας πλάκας που ανήκει στην ανατολική ζωφόρο του Παρθενώνα, που σήμερα φυλάσσεται στο Περιφερειακό Αρχαιολογικό Μουσείο A. Salinas στο Παλέρμο. Αυτή είναι η λεγόμενη πλάκα «Fagan», ένα πεντελικό μαρμάρινο θραύσμα που απεικονίζει το πόδι της Θεάς Αρτέμιδας (Θεάς του Κυνηγιού), καθισμένης σε θρόνο. Μια κίνηση που θέλησε ο υπογράφων Περιφερειακός Σύμβουλος Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Σικελικής Ταυτότητας, Alberto Samonà, και μοιράστηκε με την Ελληνίδα Υπουργό Πολιτισμού και Αθλητισμού, Λίνα Μενδώνη, κίνηση έντονης συμβολικής αξίας για τον ελληνικό πολιτισμό: η Σικελία, με αυτόν τον τρόπο, γίνεται, στην πραγματικότητα, πρόδρομος στο θέμα της επιστροφής στην Ελλάδα των μαρμάρων του Παρθενώνα, συμβάλλοντας καθοριστικά στη συζήτηση που διεξάγεται εδώ και καιρό σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η συμφωνία, που προήλθε από τον γόνιμο διάλογο μεταξύ της Σικελικής κυβέρνησης Musumeci - με τον σύμβουλο Samonà - και της κυβέρνησης της Αθήνας - με την υπουργό Μενδώνη - υπεγράφη μεταξύ του Περιφερειακού Αρχαιολογικού Μουσείου A. Salinas του Παλέρμο και του Μουσείου Ακρόπολης Αθηνών, σύμφωνα με το άρθρο 67 του Κώδικά μας περί Πολιτιστικής Κληρονομιάς, που προβλέπει την πολυετή μεταφορά και ανταλλαγή αρχαιολογικών ευρημάτων μεταξύ των δύο έγκριτων μουσείων, τα οποία τελούν αντίστοιχα υπό τη διεύθυνση της Caterina Greco και του Νικολάου Σταμπολίδη.

Υπογεγραμμένη η συμφωνία προβλέπει σύμφωνα με την ιταλική νομοθεσία ότι για μια περίοδο 4 ετών, με δυνατότητα ανανέωσης άλλων 4 ετών, το Salinas μεταφέρει στο Μουσείο της Ακρόπολης στην Αθήνα το θραύσμα του Παρθενώνα, που σήμερα φυλάσσεται στο Παλέρμο ως μέρος της αρχαιολογικής συλλογής του Άγγλου προξένου Robert Fagan, το οποίο αγοράστηκε από το Βασιλικό Πανεπιστήμιο του Παλέρμο το 1820. Σε αντάλλαγμα, δύο πολύ σημαντικά αντικείμενα από τις συλλογές του Μουσείου

της Ακρόπολης θα φτάσουν στο Παλέρμο, το καθένα για μια περίοδο τεσσάρων ετών: πρόκειται για ένα σημαντικό ακέφαλο άγαλμα της Αθηνάς που χρονολογείται περί τα τέλη του 5ου αιώνα π.Χ. και έναν γεωμετρικού αμφορέα του πρώτου μισού του 8ου αιώνα π.Χ. Η συμφωνία προβλέπει, επίσης, τη διοργάνωση κοινών πρωτοβουλιών που θα υλοποιηθούν με σύμπραξη των δύο μουσείων σε θέματα πολιτιστικού ενδιαφέροντος διεθνούς εμβέλειας.

Η βούληση της Σικελίας, στην πραγματικότητα, είναι αυτή της **επ' αόριστον επιστροφής στην Ελλάδα του ευρήματος**. Από την άποψη αυτή, η Περιφέρεια της Σικελίας, εκτός από την προώθηση της συμφωνίας αμοιβαίας ανάπτυξης μεταξύ των δύο μουσείων, ζήτησε από το Υπουργείο Πολιτισμού της Ιταλικής Δημοκρατίας μια διαδρομή που οδηγεί στην επιτυχή έκβαση της δυνατότητας αυτής (της επιστροφής): η διαδικασία έχει ξεκινήσει και αυτή τη στιγμή το θέμα βρίσκεται υπό συζήτηση στο πλαίσιο της «Επιτροπής Ανάκτησης και Αποκατάστασης Πολιτιστικής Κληρονομιάς» που έχει συσταθεί στο Υπουργείο.

Η επιστροφή στην Αθήνα του θραύσματος επιβεβαιώνει το αίσθημα πολιτιστικής αδελφότητας που συνδέει τη Σικελία και την Ελλάδα, στο πλαίσιο αναγνώρισης των κοινών μεσογειακών ριζών και των αρχαίων και βαθέων δεσμών μεταξύ των δύο χωρών. Η υπογεγραμμένη συμφωνία συνιστά, πράγματι, εξαιρετική επισφράγιση της μεσογειακής κοινότητας, η οποία, έχοντας τις καταβολές της στην εποχή της κλασικής Ελλάδας με τις αποικίες της στη νότια Ιταλία και τη Σικελία, υποδηλώνει ακόμη και σήμερα τους στενούς πολιτιστικούς δεσμούς μεταξύ Ιταλίας και Ελληνικής Δημοκρατίας. Μια συμφωνία, η οποία έρχεται μετά το τέλος του έτους κατά το οποίο εορτάστηκε η επέτειος της έναρξης του αγώνα για την ανεξαρτησία της Ελλάδας και λίγο περισσότερο από τρεις μήνες μετά την Απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 2021, με την οποία η Διακυβερνητική Επιτροπή της UNESCO για την Προώθηση της Επιστροφής της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στις Χώρες προέλευσής τους (ICPRCP) κάλεσε «το Ηνωμένο Βασίλειο να επανεξετάσει τη θέση του και να προχωρήσει σε διάλογο καλή τη πίστη με την Ελλάδα» η οποία από το 1984 έχει ζητήσει την επιστροφή των γλυπτών του Παρθενώνα, τα οποία βρίσκονται ακόμη στην Βρετανικό Μουσείο στο Λονδίνο.

«Η επιστροφή στην Αθήνα αυτού του σημαντικού αντικειμένου του Παρθενώνα - υπογραμμίζει ο Περιφερειακός Σύμβουλος Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Σικελικής Ταυτότητας, Alberto Samonà -κινείται στην κατεύθυνση της οικοδόμησης μιας Ευρώπης του Πολιτισμού που έχει τις ρίζες της στην ιστορία

ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

και στην ταυτότητά μας: μιας Ευρώπης των λαών που μας βρίσκει βαθιά ενωμένους με την Ελλάδα, αμφοτέρους φορείς αρχαίων και πανανθρώπινων αξιών. Επιπλέον, οι πολλαπλές μαρτυρίες του ελληνικού πολιτισμού που υπάρχουν στη Σικελία είναι η επιβεβαίωση ότι ο δεσμός μας είναι αχώριστος και βαθύς. Η συμφωνία συνεργασίας με το Μουσείο της Ακρόπολης στην Αθήνα θα μας επιτρέψει, επίσης, να δημιουργήσουμε κοινές πολιτιστικές πρωτοβουλίες μεγάλου βάθους και διεθνούς σημασίας που θα δώσουν τη δέουσα προβολή στην Περιφέρειά μας».

ΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΔΡΟΣ ΛΙΝΑΣ ΜΕΝΔΩΝΗ

«Θέλω να εκφράσω τις βαθύτατες ευχαριστίες μου προς την Περιφερειακή Κυβέρνηση της Σικελίας και στον Πρόεδρό της Nello Musumeci, καθώς και προς τον Περιφερειακό Σύμβουλο για την Πολιτιστική Κληρονομιά και την Ταυτότητα της Σικελίας Alberto Samonà. Η συνεργασία μας, προκειμένου το θραύσμα από την ανατολική ζωφόρο του Παρθενώνα, το οποίο σήμερα βρίσκεται στο Περιφερειακό Αρχαιολογικό Μουσείο «A. Salinas» του Παλέρμο, να εκτεθεί για μακρό διάστημα στο Μουσείο της Ακρόπολης μαζί με τα συμφραζόμενά του, ήταν άψογη και επικοδομητική. Κυρίως όμως, εκφράζω συναισθήματα ευγνωμοσύνης για τις άοκνες και συστηματικές προσπάθειες της Κυβέρνησης της Σικελίας και του Συμβούλου A. Samona για την νομική διευθέτηση βάσει του Κώδικα περί της Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ιταλικής Δημοκρατίας, ώστε το απότμημα αυτό να επιστρέψει οριστικά στην Αθήνα. Από τον Νοέμβριο 2020, οπότε ξεκίνησαν οι μεταξύ μας συζητήσεις, ως σήμερα ο Assessore Samona δηλώνει με κάθε τρόπο την αγάπη του για την Ελλάδα και τον Πολιτισμό της. Συνολικά η πρόθεση και η επιδίωξη της Κυβέρνησης της Σικελίας να επαναπατριστεί οριστικά το απότμημα του Παλέρμο στην Αθήνα, επιβεβαιώνει τους μακρότατους δεσμούς πολιτιστικής συνάφειας και αδελφοσύνης των δύο περιοχών, καθώς και εμπράγματη αναγνώριση μιας κοινής μεσογειακής ταυτότητας. Στο πλαίσιο αυτό το Ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού με ιδιαίτερη χαρά ξεκινά την συνεργασία του με το Μουσείο «A. Salinas», όχι μόνον για την έκθεση σημαντικών αρχαιοτήτων από το Μουσείο της Ακρόπολης, αλλά και για γενικότερες δράσεις και πρωτοβουλίες. Με την χειρονομία της αυτή η Κυβέρνηση της Σικελίας υποδεικνύει τον δρόμο για την οριστική επιστροφή των Γλυπτών του Παρθενώνα στην Αθήνα, στην πόλη που τα δημιούργησε».

ΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ SALINAS Dr. CATERINA GRECO

«Θα ήθελα να εκφράσω τη μέγιστη ικανοποίησή μου - προσθέτει η Caterina Greco - για την επίτευξη ενός στόχου που είχα θέσει κατά την άφιξή μου στο Μουσείο Salinas πριν από δύο χρόνια. Η επιστροφή στην Αθήνα του

θραύσματος της ζωφόρου του Παρθενώνα, του οποίου την αττική καταγωγή αναγνώρισε μόλις το 1893 ο Walter Amelung και το οποίο εσφαλμένα συγγεόταν μεταξύ των μαρμάρων που ανακάλυψε ο Fagan κατά τις ανασκαφές του στο Tindari το 1808, σημαίνει όχι μόνο επιστροφή στην Ελλάδα ενός κομματιού από τα πιο επιφανή της αρχαιολογικής της ιστορίας, αλλά και νέο φως στην περίπλοκη και συναρπαστική ιστορία του συλλεκτισμού του 19^{ου} αιώνα που διακρίνει τα παλαιότερα των μουσείων μας και του οποίου η μαρτυρία της παρουσίας στο Παλέρμο της «πλάκας Fagan» αντιπροσωπεύει ένα από τα πλέον ενδιαφέροντα επεισόδια».

ΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Καθ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΧΡ. ΣΤΑΜΠΟΛΙΔΗ

Σκληρό υλικό το μάρμαρο να αντέχει και να κρατά την ομορφιά και το κοσμοόραμα των εκάστοτε δημιουργών και των κοινωνιών που αποτύπωσαν πάνω του ιδέες καιπίστεις, μύθους και πραγματικότητες.

Από αυτή την ύλη, το πεντελικό μάρμαρο, δημιουργήθηκε πάνω στον ιερό βράχο της Ακρόπολης, το σύμβολο της ευσεβείας προς τους θεούς, το αφιέρωμα των Αθηναίων προς τη θεά προστάτιδά τους, το σύμβολο της αθηναϊκής δημοκρατίας, ο Παρθενώνας, σήμερα μνημείο – σύμβολο του παγκόσμιου πολιτισμού.

Αυτές οι πέτρες, που συναπετέλεσαν το αριστουργηματικό αρχιτεκτόνημα και το γλυπτό του διάκοσμο και για τις οποίες πολέμησαν οι Έλληνες, φέρουν πάνω τους την ιστορία ενός λαού, σε μια χρονική στιγμή κορύφωσης του πολιτισμού του, που έκτοτε χαρακτηρίζεται κλασική καθώς πρόκειται για την μετουσίωση του πνεύματος πάνω στην ύλη με τρόπο αξεπέραστο.

Και η φθορά των αιώνων πάνω στους λίθους αυτούς κρατά τη διαχρονική τους αλήθεια, το άλφα στερητικό της λήθης.

Όμως καθώς “σε τούτα εδώ τα μάρμαρα κακιά σκουριά δεν πιάνει”, επέστη καιρός να συγκεντρωθούν τα σπαράγματα του μνημείου μικρά ή μεγάλα για να αποδοθεί αυτό και πάλι, ολάκερο στα μάτια του κόσμου στο φυσικό του χώρο, να αποδοθούν τα μέλη του κάτω από το φως που τα γέννησε, τα μάρμαρα να λάμπουν στον ήλιο στην αλλοτινή μορφή τους.

Η αρχή ξεκίνησε πριν λίγες μέρες από εκεί που όφειλε να ξεκινήσει. Από την απόδοση στο Μουσείο της Ακρόπολης των δέκα παρθενώνειων θραυσμάτων που φυλάσσονταν

στην κιβωτό του Πολιτισμού μας, στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, που ταύτισε ο αείμνηστος δάσκαλός μου Γιώργος Δεσπίνης, εγνωσμένος γνώστης της αρχαιοελληνικής πλαστικής (γλυπτικής, scultura).

Αυτά τα 10 παρθενώνεια θραύσματα από την ίδια τη χώρα μας στο Μουσείο Ακρόπολης αποτελούν παράδειγμα συνάρθρωσης και άλλων θραυσμάτων και λίθων, που έχουν κατά καιρούς διασπαρεί και σε άλλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και μουσεία.

Σε αυτή τη σειρά επανένωσης των αρχιτεκτονικών γλυπτών του Παρθενώνα, το λεγόμενο «θραύσμα Fagan» στο Μουσείο A. Salinas του Palermo της Σικελίας είναι εξαιρετικά σημαντικό. Όχι γιατί είναι το πρώτο που θα έρθει τις επόμενες ημέρες στο Μουσείο της Ακρόπολης, ούτε γιατί προέρχεται από έναν από τους κεντρικούς λίθους της ζωφόρου στην

ανατολική πλευρά του ναού, όπου απεικονίζονται καθιστοί οι θεοί του Ολύμπου. Θα έλεγα ακόμα ούτε γιατί είναι ένα από τα αρχαιότερα απομακρυσμένα κομμάτια των γλυπτών του Παρθενώνα, τόσο παλιά όσο σχεδόν και αυτά που έφερε στη γηραιά Αλβιόνα ο Έλγιν στις αρχές του 19^{ου} αι., αφού είναι γνωστό ότι το θραύσμα έφτασε στο βασιλικό Μουσείο του Πανεπιστημίου του Παλέρμο μεταξύ του 1818 και 1820 και υπήρχε στη συλλογή Fagan πολύ πιο πριν. Κατά τη γνώμη μου σημαντικός είναι ο τρόπος που οι αρχές της Σικελίας χειρίστηκαν την κατάθεση («deposito») του θραύσματος στο Μουσείο Ακρόπολης και την κίνηση της διαδικασίας με το Υπουργείο Πολιτισμού της Ιταλίας για την μόνιμη παραμονή του στην Αθήνα. Ο όλος χειρισμός, πέραν της καλής διάθεσης, της αναγνώρισης της συγγένειας του πολιτισμού μας, ουσιαστικά του ευρωπαϊκού πολιτισμού, που ενώνει και δεν διαιρεί, που παραδέχεται τις κοινές μας ρίζες και αξίες, αξίες όλου του δυτικού τουλάχιστον κόσμου, που ξεκίνησαν από την αρχαία Ελλάδα και την Αθήνα, αποτελεί συγχρόνως και εξαιρετικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο θα προχωρήσουν και άλλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, με κορύφωση αυτή του Λονδίνου και του Βρετανικού Μουσείου, στην επιστροφή και την επανένωση των αρχιτεκτονικών γλυπτών του κοινού μας παγκόσμιου μνημείου-συμβόλου, του Παρθενώνα, έτσι όπως άλλωστε αποτυπώνεται και στη βούληση της πλειονότητας του βρετανικού λαού αλλά και στην παγκόσμια βούληση, όπως αυτή εκφράστηκε με την Απόφαση της Unesco στις 29 Σεπτεμβρίου 2021.